

Liikkumisen sosiologiaa perinteisellä tyyllillä

Hannu Itkonen: Liikkumisen sosiologia. Tampere: Vastapaino, 2021, 192 s. ISBN 978-951-768-891-8

Hannu Itkonen on urheilu- ja liikuntasosiologian tutkija, joka on tutkimuksissaan jo useamman vuosikymmenen ajan hyvin moninäkökulmaisesti paneutunut erityisesti suomalaisen liikunnan ja urheilun ilmiöihin ja muutokseen. Nyt käsittelyssä oleva teos on saanut alkunsa tarpeesta, jonka Itkonen on tutkijaurallaan pannut merkille. Esipuheessa Itkonen paaluttaa kirjan tarkoituksen näin: ”Liikuntasosiologiasta uupuu juurevasti perussosiologiaan kiinnittyvä suomenkielinen yleisesitys. Tämä kirja on kirjoitettu juuri tätä puutetta paikkaamaan.” Vaikka itse olenkin vain liikuntasosiologian harrastelija, uskallan yhtyä Itkosen esittämään näkemykseen. Nyt viimeistään on aika korjata tuo puute.

Kirja on otsikoitu *Liikkumisen sosiologia*, eikä esimerkiksi liikunnan tai urheilun sosiologia. Liikkuminen pitää Itkosen mukaan sisällään liikunnan ja urheilua laajemmat yhteiskunnalliset käytännöt. Liikku-

minen on arkista fyysistä tekemistä, kuten vaikkapa kotityöt, joka ei edellytä erillistä liikuntapaikkaa tai organisoitua ohjaamista. Liikkumiseen kytkeytyvät toisaalta myös erilaiset järjestöt ja organisaatiot sekä hyvinvointipoliittiset kysymykset ja tavoitteet. Tämä on varsin hyväksyttävä käsitteellinen lähtökohta, mutta se sai aikaan sisällöllisiä odotuksia, jotka eivät aivan täyttyneet. Palaan tähän myöhemmin. Itkonen tekee kolme muuta linjausta, jotka määrittävät kirjan sisältöä ja näkökulmaa. Teoksessa korostuu muutoksen näkökulma, joka tietysti edellyttää muutoksen ajallista tarkastelua. Toiseksi kirjan näkökulma on sosiologian perinteen mukaisesti kriittinen. Urheilu ja liikunta ovat osa tärkeää kansanperinnettä ja -terveyttä, mutta varsinkin nyky muodossaan ne tuottavat myös epätasa-arvoa ja epäterveitä kokemuksia. Kolmanneksi Itkonen korostaa, että kyse on juurikin sosiologiasta, jonka erityisenä kohteena on liikkuminen. Kirja siis pyrkii tarjoamaan perussosiologisia jäsennyksiä ja välineitä liikunnan ja liikkumisen ilmiöiden tarkasteluun.

Kirja pitää sisällään kolme päälukua: sosiologisin silmälasein, liikkumisen sosiologian poluilla ja liikkumisen sosiologia muutoksen jäljillä. Ensimmäisissä kahdessa luvussa

näkyä edellä esitetty linjaus perussosiologisen näkökulman läsnäolosta. Lukukokemuksena teos oikeastaan tuntuukin jakaantuvan kahteen osaan, vaikka siinä on kolme päälukua. Kaksi ensimmäistä tarjoilevat sosiologian klassikoiden yhteiskuntakäsitykset ja niiden sisältämät ajatukset liikkumisesta sekä käsitteelliset välineet liikkumisen sosiologiseen havainnointiin ja tutkimiseen. Pääluvussa kolme siirrytään käsittelemään erityisesti suomalaista liikunnan kenttää ja liikuntakulttuurin muutosta. Paneudutaan siis siihen, millaista liikkumisen tulkintaa sosiologia on tuottanut.

Teoksessa rakenteessa ja sisällöissä näkyvät pyrkimys tuottaa liikkumisen sosiologian suomenkielinen perusteos. Samoin näkyy tavoite palvella hyvin laajaa yleisöä. Kirjan ensimmäinen luku ei ehkä tarjoakaan sosiologiaan jo perehtyneelle kovin paljon uutta materiaalia, mutta on perusteellinen ohjaus sosiologian klassikoiden yhteiskuntaajatteluun. Toisaalta kirjan tarkastelutapa, liikkumisen sosiologia, avaa virkistävällä tavalla sosiologian ydinkäsitteitä ja teoreetikkojen ajattelua vähemmän tutusta näkökulmasta. Toinen pääluku käsittelee liikkumisen sosiologian kehittymistä omaksi sosiologisen teorian areenaksi.

Luku noudattaa asioiden esittämisessä kaavaa, joka toistuu läpi teoksen. Asiat käsitellään ”miten tähän on tultu” -juoneen tukeutuen. Muutokseen pohjaava tarkastelutapa luo turvallista yhtenäisyyttä ja samalla tuottaa oppikirjamaisen mielikuvan. Tämä on varmasti tarkkaan harkittu ratkaisu, kun mieltii kirjan yleistä tavoitetta.

Luvussa kolme siirrytään käsittelemään liikunnan ja liikuntakulttuurin muutosta erityisesti suomalaisessa kontekstissa. Luku on oivallisesti jaettu viiteen sisältöluokkaan: liikkumisen toteuttajat, tekijät, tilat, tulkitsijat ja tulevaisuus. Ratkaisu on sisällöllisesti kiinnostava ja lisää varmasti teoksen käytettävyyttä esimerkiksi opinnäytetöiden lukemistona. Kukin alaluku tarjoaa erityisen näkökulman liikunnan yhteiskunnalliseen muutokseen. Henkilökohtaisesti koin innostavimpana liikkumisen tilallista muutosta käsittelevän osion. Siinä liikunnan tilojen runsastumisen ja monimuotoistumisen kaari tulee hienosti esiin. Melko pitkään muutos tarkoitti sitä, että liikunta vaati ja hyvin organisoidusti otti haltuunsa yhteisiä elämisen tiloja kaupungeissa ja taajamissa. Nyt liikkumisen tilallisuus on aivan uudeltaisessa vaiheessa, kuten teos hyvin kuvaa. Edelleen monimuotoistunut liikunta halajaa uusia harrasta-

misen paikkoja, mutta samalla hakeudutaan paikkoihin, jotka eivät varsinaisesti ole liikunnan tiloja. Tästä hyvä esimerkki on parkour ja muut elämisen paikkoja liikkumiseen yhdistävät kehollisen harrastamisen muodot. Samalla kysymys liikuntapaikkojen kiihtyvistä rakentamisesta ja sen mielekkyydestä on asetettu tarkempaan harkintaan. Kuten kirjassa todetaan, liikkumisen toteuttajien ja tekijöiden joukko on monipuolistunut. Samalla esiin nousevat ristiriitaisetkin toiveet myös liikkumisen tilojen suhteen: ”Laajasti ymmärrettynä urheilukentän toimijat käyvät jatkuvaa kamppailua kentän valta-aseamista ja määrittelyoikeuksista” (s. 126). Pekingin 2022 olympialaiset, kuten olympialaiset yleensäkin, ovat tästä hyvä esimerkki. Mikä on se liikkumisen toteuttajien ja tekijöiden joukko, joiden tarpeita palvelee massiivisten suorituspaikkojen rakentaminen hetkellistä käyttöä varten?

Kokonaisuutena teos on hyvin kompakti ja pysyy asettamissaan tavoitteissaan sekä kirjan sisältöä johdattaneissa periaatteissa. Se tarjoaa mitä lupaakin: perusteellisen katsauksen sosiologian tapaan ja mahdollisuuksiin nähdä liikkumisen yhteiskunnallisuus. Kirja on hyvin selkeä, jopa tosiaan oppikirjamainen rakenteeltaan. Se tavoittelee selvästi

laveaa lukijakuntaa ja uskonpa, että siinä myös onnistuu. Jäin jossain määrin teokselta kaipaamaan vahvempaa kriittistä otetta. Alussa toin esiin, että liikkumisen sosiologia käsitteenä aiheutti hieman sopeutumisongelmia. Se vei ajatukset liikkumiseen, joka ei suoraan ole fyysistä tekemistä, mutta kiinteästi osa liikuntaa ja urheilua. Jo mainitut olympialaiset tuovat esiin, miten massiivisesta, ei vain ihmisten ja tavaroiden, vaan myös ihmisoikeuksien, luonnon, elinympäristön, identiteetin, vallan ja politiikan liikuttamisesta liikkumisen ilmiössä on kyse. Teos tuo kyllä esiin näitäkin teemoja, ei ainoastaan kirjan päättävässä tulevaisuus-luvussa, vaan sisältöluokkiin sidottuna. Vaikka näitä asioita tuodaan esiin, ei niiden käsittelyyn kovin syvästi pysähdytä. Toisaalta on hyvä muistaa, että kirja on tehty ”miten tähän on tultu” -ajatuksella. Seuraava teos voisikin ottaa vahvemmin ”entä nyt ja miten tästä eteenpäin” -asenteen. Ehkäpä sellainen on jo tuloillaan. Tarvetta olisi sillekin.

Heikki Huilaja